

Vier epidemieën rond de Mosselkreek (2)

Ellende ging net als nu dwars door families en kerken heen

Door Johan Vermeulen, Meteren

Dokter Jacob Lindhout in Sint Philipsland had het er halverwege de negentiende eeuw druk mee. En de lijkdienaar kreeg het ook. De pokziekte sloeg genadeloos toe. De streek rond de Mosselkreek bij Sint Philipsland werd van 1864 tot 1869 getroffen door vier ernstige ziekten: pokken, runderpest, cholera en roodvonk. Aflevering twee in een serie over de epidemie in Sint Philipsland.

Krantenberichten

De Zierikzeesche Nieuwsbode meldde op 28 mei: 'Naar wij vernemen heerscht in de gemeente St. Philipsland de kinderziekte op een verschrikkelijke wijze. Bijna geen huisgezin is van deze vreeselijke ziekte verschoond en in vele gevallen heeft zij den dood ten gevolge. Op 1 juli berichtte de krant: 'In de gemeente St. Philipsland - met eene bevolking van 1292 zielen - bedroeg het aantal gevallen van pokziekte op 1 Junij twee honderd drie en vijftig. Het getal lijdens is vooral in de tweede helft der maand Mei op verbazende wijze toegenomen; op 15 mei toch bedroeg dit slechts negen en dertig. Het verdient intusschen met het oog op dergelijken onrustbarenden toestand de aandacht dat in de jaren 1859, 1860, 1861 en 1862 te zamen slechts dertien personen in die gemeente werden gevaccineerd.' Op 1 juli 1864 publiceerde de krant: 'Te Sint-Philipsland zijn van 15 mei tot 1 juni 214 personen door de pokken aangetast; er hadden dan ook in de laatste 4 jaren slechts 14 inentingën plaats gehad.' Het aantal pokken of puisten - het konden er honderden zijn - vormde een ruwe aanduiding voor de kans op overleven: hoe meer pokken hoe kleiner de kans. In oktober, na de epidemie, werden 48 mensen ingeënt, terwijl dat voorheen nauwelijks gebeurde. Op 28 juli berichtte

ST. PHILIPSland NED. HERV. KERK.

Een oude foto van de hervormde kerk van Sint-Philipsland. Daar gingen de kerkdiensten in de crisismaanden van 1864 gewoon door. Er werden 7 kinderen gedoopt. De zaalkerk dateert uit 1668 en de toren had in de tijd van de foto aan deze kant geen uurwerk. De kerk was in 1844 grondig gerestaureerd met subsidies van Rijk en Synode. De toren kreeg in 1873 haar huidige vorm. De consistorie werd in 1896 vernieuwd. Let ook op de bijzondere vorm van het ijzerwerk in de ramen. Het is duidelijk dat de huidige Kerkring er nog lang niet was. De pastorie, links van de kerk, was in 1873 gebouwd voor ds. Johan Herman Mühling. Uiterst links het Kerkdreefje.

de krant: 'Op een bevolking van 1283 inwoners, zijn reeds 390 gevallen van kinderziekte waargenomen. Van 259 kinderen, die daar van 1859 tot 1864 werden geboren, werden er slechts 13 gevaccineerd.'

Bezweken in juni

Sint-Philipsland telde destijds een kleine 1300 zielen en elk jaar ongeveer dertig sterfgevallen. Het rampjaar 1864 telde 76 doden, met als dieptepunten de maanden mei, juni en juli. Laten we de maand juni eens bekijken, waarin de meeste doden vielen. Aangifte werd vaak gedaan door de 53-jarige 'heel- en vroedmeester' Jacob Lindhout, die was opgeleid aan de Geneeskundige School in Middelburg. Een ervaren arts, afkomstig uit Tholen, die er al langer dan dertig jaar was en er tot 1887 zou blijven. De overledenen in die maand waren: Jan van Duuren, 3 weken, Andries Verwijs, 19 dagen, Marinus Verwijs, 21 jaar, Lena Filius, 1 dag, Metje Mol, 49 jaar, Willem Nelisse, 57 jaar, Willem van Putten, 10 jaar, Janna Reijngoudt, 24 jaar, Tannetje Moeliker, 25 jaar, Jacobus van Dijke, 2 maanden, Willem van der Dussen, 1

jaar, Lena van der Vliet, 36 jaar, Jannetje Moeliker, 9 maanden, Martina van der Hoofd, 2 dagen, Maatje van der Ree, 25 jaar, Marinus van Dijke, 25 jaar, Jan den Braber, 7 jaar, Jan Vereijke, 2 maanden en Dina Noordijke, 2 jaar. De overlevering vertelt dat ds. Van Dijke in al de ellenden, die dwars door gezinnen en families en kerken heenging, hervormd en oud gereformeerd, goed kon samenwerken met de hervormde ds. Lucas van Daalen. Uit het jaar 1864 zijn geen brieven van hem bekend, maar het doktersverhaal en de cijfers zeggen genoeg.

Houding van de kerken

Nu de vraag of er kerkdiensten zijn gehouden tijdens het hoogtepunt van de pokken, in de maanden mei tot en met augustus. De preekbeurten stonden niet in de krant, dus die bieden geen details. De hervormde kerkenraadsnotulen melden geen bijzonderheden en die van de Oud Gereformeerde Gemeente zijn niet meer voorhanden. Alleen de doopregisters geven wat informatie. In de Hervormde Kerk werd de doop bediend op 8 mei, op 26 juni, op 10 juli en op 14 en 21 en 28

augustus. Steeds aan één kind, alleen op 10 juli aan twee. Dit wijst erop dat de diensten in de crisismaanden mei, juni en juli gewoon zijn doorgegaan. In de Oud Gereformeerde Gemeente werden altijd meerdere kinderen tegelijk gedoopt. Op 17 januari drie kinderen, op 24 januari twee, op 21 februari drie, op 28 augustus drie (geboren in februari en maart) en op 30 oktober drie (geboren in juni en september). In de crisismaanden is dus alleen op 28 augustus gedoopt, maar meer was gezien de geboortedatums ook niet nodig. Het lijkt erop dat ook hier de diensten gewoon doorgang hebben gevonden.

(wordt vervolgd)

Met dank aan dhr. F. van den Kieboom van Gem. Archief Tholen

In de gemeente St. Philipsland — met eene bevolking van 1292 zielen — bedroeg het aantal voorgekomene gevallen van pokziekte op 1 Junij twee honderd drie en vijftig. Het getal lijdens is vooral in de tweede helft der maand mei op verbazende wijze toegenomen; op 15 mei toch bedroeg dit slechts negen en dertig. Het verdient intusschen met het oog op dergelijken onrustbarenden toestand de aandacht dat in de jaren 1859, 1860, 1861 en 1862 te zamen slechts dertien personen in die gemeente werden gevaccineerd.